

Effectieve samenwerking bibliotheek en onderwijs

Voor de leesontwikkeling van kinderen en jongeren is naast lezen op school ook het lezen in de vrije tijd essentieel.

De samenwerking tussen scholen en bibliotheken is van groot belang om kinderen een extra impuls te geven ook buiten school te lezen.

Kinderen die veel lezen in de vrije tijd hebben daarvan profijt, wat onder andere te merken is in hun woordenschat, Cito-scores en leesmotivatie. Bibliotheken leveren hier onder andere een bijdrage aan met de fysieke jeugdcollectie, jeugdbibliotheek.nl, informatie voor werkstukken en spreekbeurten en activiteiten. Ook de samenwerking met scholen en landelijke programma's als de Bibliotheek *op school* dragen daaraan bij.

LaaggeletterdNederlandse leerlingen presteren internationaal bovengemiddeld op leesvaardigheid: Nederland neemt de vijftiende plek (van 71 landen) in op de internationale ranglijst voor leesvaardigheid. Hoewel er de afgelopen jaren meer aandacht is voor leesbevordering, is het aandeel laaggeletterde jongeren gestegen. Het percentage Nederlandse jongeren met een taalachterstand is toegenomen van 11,5% in 2003 naar 17,9% in 2015. De grootste zorg ligt bij leerlingen van de basisberoepsgerichte en de kaderberoepsgerichte leerweg. Daar is 62% van de 15-jarige vmbo-basisleerlingen en 35% van de vmbo-kaderleerlingen laaggeletterd (Feskens et al, 2016).

Bron: Feskens et al, 2016.

Vrijtijdslezen

Scholen en bibliotheken zijn essentiële voorzieningen om laaggeletterdheid bij de jeugd te voorkomen. Scholen bieden goed leesonderwijs om te zorgen dat kinderen kunnen lezen, bibliotheken maken hen wegwijs in de wereld van boeken en zorgen ervoor dat kinderen ook willen lezen (Broekhof, 2017). Kinderen die plezier hebben in lezen, gaan meer lezen en daardoor steeds beter lezen. Dit is onder andere te merken aan de woordenschat, Cito-scores en leesmotivatie (o.a. Bus et al, 1994; Kortlever & Lemmens, 2012; Mol & Bus, 2011). Ook na de basisschool blijft vrijetijdslezen belangrijk: de relatie tussen vrijetijdslezen en alle taal- en leesvaardigheden blijft aanwezig tot in de volwassenheid. Voor de woordenschat en het technisch leesniveau wordt het verband met vrijetijdslezen zelfs sterker naarmate leerlingen ouder worden (Mol & Bus, 2011). Zie ook de Leesmonitor voor meer informatie over vrij lezen.

Leesplezier

Ongeveer de helft van de jongeren van 13-19 jaar leest wekelijks in zijn of haar vrije tijd, bijvoorbeeld een boek, krant, tijdschrift of nieuwssite (Wennekers et al, 2016; Wennekers et al, 2018). Naarmate zij ouder worden, neemt het lezen af. Van de 12- tot 13-jarigen leest 44% wekelijks een boek, tegenover 19% van de 16- tot 17-jarigen

(Peters & Van Strien, 2018). Ook het leesplezier neemt af met de overgang van de basisschool naar de middelbare school (Huysmans, 2013; Van Tuijl & Gijssel, 2015; DUO Onderwijsonderzoek, 2017a). Waar 82% van de basisschooll leerlingen het leuk vindt om boeken te lezen, geldt dit in het voortgezet onderwijs nog voor 51% van de leerlingen (DUO Onderwijsonderzoek, 2017a). Zie ook de Leesmonitor voor meer informatie over leesplezier.

Gratis lid

Gemiddeld is 67% van de 4- tot 12-jarigen en 55% van de 12- tot 18-jarigen lid van de bibliotheek (KB, 2019a-b). Om deze doelgroepen te stimuleren gebruik te maken van de bibliotheek, kunnen zij (in de meeste bibliotheken) gratis lid worden. Daarnaast is leesbevordering als een van de kernfuncties van de bibliotheek opgenomen in de wet (WsoB), en is landelijk het doel gesteld om de vaardigheden op het gebied van taal, lezen en media te ontwikkelen en daarmee de zelfredzaamheid en zelfstandigheid van de jeugd te versterken. Hier dragen bibliotheken bijvoorbeeld aan bij met de fysieke jeugdcollectie, jeugdbibliotheek.nl, informatie voor werkstukken en spreekbeurten, activiteiten en de samenwerking met scholen via landelijke programma's, zoals BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

Samenwerking

De KB bracht onlangs met twee onderzoeken de samenwerking tussen bibliotheken en het onderwijs in het schooljaar 2017-2018 in kaart. Alle (basis)bibliotheken die deelnamen aan het onderzoek met betrekking tot het primair onderwijs werkten in het schooljaar 2017-2018 samen met basisscholen in hun werkgebied (KB, 2019a). Van de 129 (basis)bibliotheken die deelnamen aan het onderzoek naar de samenwerking met het voortgezet onderwijs werkte 83% in het schooljaar 2017-2018 samen met middelbare scholen in hun werkgebied. De samenwerking is primair gericht op het onderwijs op vmbo-niveau, maar ook op praktijkonderwijs en havo- en vwo-niveau wordt samengewerkt (KB, 2019b). De bibliotheken die deelnamen aan deze twee onderzoeken, verzorgden in het schooljaar 2017-2018 met name activiteiten en programma's op het gebied van leesbevordering, maar ook rondom informatievaardigheden en mediawijsheid (KB, 2019a-b).

Bereik

In het schooljaar 2017-2018 maakten 128 (basis)bibliotheken gebruik van de Bibliotheek *op school* voor het primair onderwijs (KB, 2019a). Daarmee zijn in totaal 3043 basisscholen bereikt en circa 655.000 leerlingen (Langendonk & Van Dalen, 2019). In het voortgezet onderwijs werd samengewerkt met 109

schoolvestigingen volgens de aanpak van de Bibliotheek *op school*. Daarnaast werden met 74 schoolvestigingen verkennende gespreken gevoerd. Met een Bibliotheek *op school* op deze 183 vestigingen worden circa 110.000 leerlingen in het voortgezet onderwijs bereikt (Langendonk & Van Dalen, 2019). In bijna alle gevallen ging het om vmbo-onderwijs (KB, 2019b). Naast de samenwerking met vmbo-scholen is in het najaar van 2017 gestart met de actieve ondersteuning van Lezen voor de Lijst op havo/vwo-scholen en pilots op ROC's en pabo's (Langendonk & Van Dalen, 2019).

Bron: Langendonk & Van Dalen, 2019.

Effecten

Uit onderzoek naar de effecten van de Bibliotheek *op school* blijkt dat het landelijke leesbevorderingsprogramma effectief is in de strijd tegen laaggeletterdheid. Kinderen op scholen die deze aanpak volgen, lezen meer, met meer plezier, en hebben een betere leesvaardigheid dan kinderen op scholen waar geen speciale aandacht is voor de boekencollectie. Zo scoren de leerlingen op scholen die deelnemen aan de Bibliotheek *op school* significant hoger op begrip lezen dan leerlingen op andere scholen (Nielen & Bus, 2016). Daarnaast blijkt uit resultaten van de Monitor de Bibliotheek *op school* dat leerlingen met een actieve Bibliotheek *op school* meer verschillende tipgevers noemen voor leuke boeken, meer manieren kennen om aan boeken te komen (Hartkamp, 2017), vaker thuis een boek lezen en vaker naar de openbare bibliotheek gaan (Heesterbeek & Hartkamp, 2018).

TEKST: SHARON VAN DE HOEK EN ANNEMIEK VAN DE BURGT

Bronnen

- Broekhof, K. (2017). *Meer lezen, beter in taal*. Utrecht: Sardes, in opdracht van Kunst van Lezen.
- Broekhof, K. (2015). *Bibliotheek op school verbetert leerprestaties*. Basisschool management 07 / 2015.
- Bus, A.G., IJzendoorn, M.H. van, Pellegrini, A.D. & Terpstra, W. (1994). *Van voorlezen naar lezen: een meta-analyse naar intergenerationale overdracht van geletterdheid*. Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs, 10/3, p. 157-175.
- DUO Onderwijsonderzoek (2017a). *De leesmotivatie van Nederlandse kinderen en jongeren*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- DUO Onderwijsonderzoek (2017b). *Lezen op het vmbo: een stand van zaken*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Feskens, R., Kuhlemeier, H. & Limpens, G. (2016). *Resultaten PISA-2015. Praktische kennis en vaardigheden van 15-jarigen*. Arnhem: Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling.
- Hartkamp, J. (2017). *Monitor de Bibliotheek op school – Landelijke analyse basisonderwijs 2016*. Amsterdam: DESAN Research Solutions.
- Heesterbeek, J. & Hartkamp, J. (2018). *Monitor de Bibliotheek op school. Landelijke analyse voortgezet onderwijs*.
- Huysmans, F. (2013). *Van Woordjes naar Wereldliteratuur: De Leeswereld van Kinderen van 7-15 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- KB | Nationale bibliotheek (2019a). *Dienstverlening openbare bibliotheken aan het primair onderwijs 2017-2018*.
- KB | Nationale bibliotheek (2019b). *Dienstverlening openbare bibliotheken aan het voortgezet onderwijs 2017-2018*.
- Kortlever, D.M.J. & Lemmens, J.S. (2012). *Relaties tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen*. Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, jrg.40, nr. 1, p.87-105.
- Langendonk, A. & Van Dalen, G. (2019). *Feitenrelaas | Kunst van Lezen*.
- Mol, S.E. & Bus, A.G. (2011). *Lezen loont een leven lang: de rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren*. Levende Talen Tijdschrift, 12/3, 3-15.
- Nielen, T. & Bus, A.G. (2016). *Onwillige lezers: Onderzoek naar redenen en oplossingen*. Delft: Stichting Lezen.
- Peters, S. & Strien, S. van (2018). *Rapportage Boekenbranche Meting 44 - 1e themameting van 2018 naar het kopen, lezen en lenen van boeken onder jongeren tussen 12 en 25 jaar*. Amsterdam: GfK/SMB.
- Stichting Lezen (2011). *Leesmonitor: Vrij lezen*.
- Stichting Lezen (2011). *Leesmonitor: Leesplezier kinderen*.
- Stichting Lezen (2011). *Leesmonitor: Welke kinderen houden van lezen?*
- Tuijl, C. van, & Gijssel, M. (2015). *Stabiliteit van leesplezier en leesvermijding*. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 54(2), 60-73.
- Wennekers, A., Huysmans, F. en Haan, J. de. (2018). *Lees.tijd. Lezen in Nederland*. Den Haag: SCP.
- Wennekers, A. M., Troost D. M. M. van & Wiegman, P.R. (2016). *Media:Tijd 2015*. Amsterdam/Den Haag: NLO, NOM, SKO, BRO en SCP.

